

SKUP 2002 – 12

Prosjekt: Min mor var terrorist
Medarbeider: Birgitte Gjestvang
Publikasjon: NRK Fakta
Publisert: Februar 02
Medium: Radio
Tema:

METODERAPPORT:

Navn og tittel:

”- Min mor var terrorist. Et møte med Ulrike Meinhofs datter”

En radiodokumentar

av journalist : Birgitte Gjestvang

Teknisk regi : Thomas Lokøen

Konsulent : Kari Hesthamar

Publisering:

Lørdag 23.02.02

reprise 25.02.02 og 04.06.02 på **NRK P2, radiodokumentar, FAKTA**

Programmet ble også kjøpt av Sveriges Radio og ble sendt i desember 2002.

I forbindelse med publisering fikk dokumentaren også god omtale i flere aviser (Aftenposten, Dagbladet)

Den fikk også god omtale i Dagens Nyheter , Sverige.

Adresser:

NRK P2 radiodokumentar

OFRD

0340 Oslo

Tlf.:23 04 88 21

Redaksjonssjef:

Gyrid Listuen tlf: 23 04 89 15, 930 41 950

Ansvarlig for programmet:

journalist Birgitte Gjestvang (for tiden permisjon fra NRK)

Stensgaten 8, oppg. 3

0340 Oslo

Tlf:22 60 95 37, 23 10 38 83,

415 67 807

Når og hvordan kom arbeidet i gang:

Høsten 2001 leste jeg i en avis at datteren til terroristen Ulrike Meinhof, Bettina Röhl, hadde skrevet en bok om hvordan det var å være ”terroristdatter”. Terrorbanden Baader-Meinhof var på 70-tallet et viktig begrep i hele Europa og jeg ønsket også å belyse at terrorismen har

mange ofre; blant andre terroristenes barn. Etter terrorangrepet 11. september mente jeg det kunne være særlig aktuelt å lage en sak om boka også her i Norge.

Gjennom å søke på tidligere artikler om Baader-Meinhof i Tyskland fant jeg blant annet en gripende beretning fra noen år tilbake fra "Der Spiegel". Den handlet om Ulrike Meinhofs datter og om hvordan hun og søsteren led under å være barn av en terrorist. Deres historie er svært dramatisk og min først idè var og intervjuet begge døtrene og be dem fortelle om sin oppvekst.

Jeg mente deres historie ville ha almen interesse også her i Norge fordi den er lite kjent. Særlig gjelder dette for yngre generasjoner. Men jeg ønsket altså først å lese boka som datteren hadde skrevet selv.

Min første problemstilling var altså rett og slett å belyse hvordan det er å vokse opp som barn av en terrorist.

Jeg så for meg et historisk tilbakeblikk med eventuelle lydkutt fra Baader Meinhofs tid.

Jeg forsøkte å få tak i boka gjennom biblioteket på NRK. De fikk ulik informasjon om hvorvidt det egentlig var kommet ut noen bok eller ikke. I artikkelen jeg hadde lest stod det heller ingenting om forlaget. Gjennom internett fant jeg at Bettina Röhl, Ulrike Meinhofs datter, hadde en egen hjemmeside. Jeg sendte henne en mail med forespørsel om boka og merket fort at hun var svært skeptisk til journalister. Hun er altså selv journalist

Ble problemstillingen endret underveis:

I Bettina Röhl's første svar på min mail skrev hun at forlaget Kiepenheuer & Witsch ikke ville gi ut boka hennes likevel. Jeg ringte også forlaget "Kiepenhauer Witsch" i Tyskland som bekreftet dette, men de ville ikke si så mye mer. Dette gjorde meg nysgjerrig. Hadde hun skrevet en bok som plutselig var uaktuell? Og hvorfor var hun nå så skeptisk til journalister?

Dermed søkte jeg på Internett og fant artikler fra Tyskland, Sverige, Norge og Danmark. Tidligere artikler fra "Der Spiegel" ble også viktige kilder og også etter hvert redaktør for "Der Spiegel" Stefan Aust. Jeg tok også kontakt med journalister fra Sender freies Berlin SFB (Som er Tysklands motsvar til NRK).

Det viste seg at Bettina Röhl, som journalist og datter til Ulrike Meinhof, i flere tyske medier hadde kritisert dagens tyske politikere som også var aktive på 70-tallet. Hun beskyldte 68-erne for ikke å ha tatt et oppgjør med sin fortid. Blant annet beskylder hun Joschka Fischer for å ha vært delaktig da en politimann ble livstruende skadet fordi noen kastet en brannbombe i bilen han satt i. Dette skjedde under en protestaksjon i 1976 etter at hennes mor Ulrike Meinhof tok selvmord i fengselet.

Jeg sjekker denne saken både med historiker W. Kraushaar og tysk politi, og det er ingenting som tyder på at Joschka Fischer er mistenkt. Likevel er det interessant at saken ennå ikke er oppklart og at den faktisk ble gjenopptatt nå over 20 år etter mordforsøket.

Etter at Bettina Röhl som journalist gikk så hardt ut mot tyske politikere (Hun ble intervjuet i flere aviser og var også med på å lage et fjernsynsprogram i "Panorama" hvor hun bl. a beskyldte Joschka Fischer for å ha vært delaktig i mordforsøk.) slo mediene etter hvert tilbake

på henne. I utallige artikler leser jeg hvordan hun beskyldes for bare å ville "hevne" sin fortid. Avisen skriver at hun gir 68-erne skylden for at moren tok selvmord, og at hun har høyreekstremistiske holdninger. I en artikkel beskrives hun også som den "høyreekstremistiske hevnersken".

Hun ble av flere kilder beskyldt for å drive med uetiske metoder kun for å sverte flere av dagens politikere. Mao. viste seg at Bettina Röhl fra å ha høy status i tyske medier, som datter til Ulrike Meinhof, nå var blitt en utskjelt person.

Dette gjorde saken vel så interessant, men mye mer sammensatt. Derfor endret jeg også min problemstilling.

I tillegg til å si noe om hvordan det var å være barn av en terrorist, ville jeg belyse hvordan tyske medier hadde forandret sin holdning til Bettina Röhl. Hva var årsaken til et slikt skifte?

Min hypotese var at dette ikke bare ville si noe om Bettina Röhl, men også noe om det tyske samfunn.

Underveis ble det også klart at min dokumentar ikke ville bli en avsløringssak som skulle finne "forbryteren" og "offeret". Tvert imot ønsket jeg å belyse hvor sammensatt Baader-Meinhofs historie er og hvordan den på helt ulike måter har ringvirkninger også i dagens Tyskland.

Jeg mener at Bettina Röhl, som Ulrike Meinhofs datter, er et viktig tidsvitne. Hun er på mange måter et offer. Et offer både som "terroristdatter" og i voksen alder et offer for mediernes fordømmelse. Etter mye research syntes jeg det ble klart at hun selv også har mye av ansvaret for at hun i tyske medier ikke lenger ble en person man ønsket å intervju.

Likevel mente jeg at hennes versjon av sannheten, både når det gjaldt hennes fortid og nåtid, også burde få en plass i offentligheten. Derfor ønsket jeg i hovedsak å la hennes stemme bli den viktigste i dokumentaren.

For oss som ikke er en del av 68-generasjonen er Baader-Meinhof ikke så kjent. Nordmenn som ikke er spesielt interessert i Tyskland får også lite informasjon om det tyske samfunn. Jeg håpet dokumentaren kunne gi aktuell og historisk informasjon som ellers ikke er så lett tilgjengelig.

Organisering av arbeidet:

En viktig del av min research ble selvfølgelig å skaffe mer historisk kunnskap om selve Baader-Meinhof og deres terrorvirksomhet. Jeg kommer likevel ikke til å gå så mye inn på dette arbeidet fordi det er noe alle kan lese seg fram til ved å søke i tysk, norsk eller annen internasjonal litteratur. Siden jeg ikke var voksen på denne tiden var jeg avhengig av å lese svært mye. Dette var også en viktig del av min forberedelse før jeg tok videre kontakt med Bettina Röhl og andre kilder i Tyskland.

Jeg snakker forholdsvis bra tysk, men som utenlandsk journalist mente jeg det var viktig å kunne vise til god kjennskap til saken før jeg tok kontakt. Rett og slett for å få tillit fra tyske kilder som nødvendigvis ikke kjenner mye til Norge eller NRK.

Høsten 2001 brukte jeg til å samle bakgrunnsstoff både fra Baader-Meinhofs tid (bøker, tidsskrifter, radio, tv, Internett etc.) og materiale som omhandlet vår tid.

Jeg har lyst til å understreke at de ansatte på biblioteket i NRK er en utrolig hjelp når det gjelder å bedrive undersøkende journalistikk!

I september/oktober 2001 brukte jeg mye arbeidstid og fritid til å lese. Jeg sjekket også faktaopplysninger med tidligere arkivklipp fra NRK, og også senere med arkivmateriale fra Sender freies Berlin SFB. Senere ble også historikere og journalister fra Tyskland viktige kilder. Særlig ble Wolfgang Kraushaar ved Hamburg Institut für Sozialforschung en viktig kilde. Han er en anerkjent historiker som har forsket mye på protestbevegelsene fra 70-tallet. Stefan Aust, sjefsredaktør i "Der Spiegel" ble også en viktig kilde. Han blir også intervjuet i dokumentaren.

I dokumentaren bruker jeg også lyd-kutt fra 70-tallet som jeg skaffet gjennom Sende Freies Berlin (norsk motsvar til NRK). Jeg mailet mye, hadde mange telefonsamtaler og fikk etterhvert et svært godt samarbeid med dem. Særlig med frilansjournalisten Regina Lessner som også har jobbet med temaet Baader-Meinhof. Hun fikk jeg anbefalt av redaktør Wolfgang Bauernfeind, featureavdelingen SFB.

Særlige problemer:

Jeg brukte mye av høsten på å få til en intervjuavtale med Bettina Röhl, som ikke var interessert i å la seg intervju.

Jeg skrev flere ganger til henne og ettersom jeg hadde lest en del om saken kunne jeg formidle at jeg visste om hennes konflikter med forlaget "Kiepenheuer & Witsch" og andre medier. Jeg sa at jeg ønsket å høre hennes versjon, men hun var veldig skeptisk.

Jeg kontaktet ambassaderåd Sverre Jerwell i Den norske Ambassaden i Berlin. Han hadde jeg tidligere hatt kontakt med pga. en dokumentar jeg laget fra det tidligere Øst-Tyskland om "DDR-ofre ti år etter STASI". Jeg ba han om å sende en bekreftelse på at jeg var en seriøs journalist. Denne sendte jeg videre til Bettina Röhl. Hun oppga etter hvert sitt telefonnummer og vi snakket nå på telefon istedenfor å maile.

For meg som norsk journalist, bosatt i Norge, uten store midler til å kunne tilbringe lang tid i Tyskland opplevde jeg også selve avstanden som et problem. Rett og slett fordi det hadde vært lettere og "bare tatt en prat" med folk ansikt til ansikt før de eventuelt sa ja til et intervju. Jeg ble på mange måter avhengig av å få et tillitsforhold per telefon og mail om ganske personlige fakta. Det var heller ingen selvfølge at SFB etter hvert skulle være så behjelpelige med å skaffe meg både informasjon og autentiske lyd-kutt.

Bettina Röhl viste meg etter hvert tillit per mail, men var samtidig som journalist veldig opptatt av at hun vill "styre" saken. Samtidig mente jeg at hun som selv var journalist måtte vite at hun ikke kunne styre min sak. Noe vi også diskuterte. Vår korrespondanse gikk over flere måneder og jeg må innrømme at jeg mange ganger fikk lyst til å gi opp pga. hennes skepsis.

Jeg opplevde henne som en svært intelligent og oppegående kvinne, men også som en kvinne med en svært kritisk holdning til alle tyske politikere som hadde vært med i protestbevegelsene samtidig med hennes mor. Man kan jo spekulere på hvorfor, og det er fort gjort og ty til psykologiske årsaksforklaringer slik tyske medier gjorde. Likevel mente jeg at verken jeg eller andre journalister hadde rett til å si at hennes kritikk bare hadde psykologiske årsaker.

Etter flere måneder sier Bettina Röhl ja til å la seg intervju. Det er vanskelig å begrunne hvorfor hun ga seg, men hun opplevde vel at en journalist fra utlandet var mindre fordomsfull. Samtidig merket jeg, som nevnt, hvor viktig det var for henne at hennes versjon av sannheten også skulle bli min. Dette gjorde meg skeptisk til alle hennes uttalelser.

Hun påstod altså at Joschka Fischer hadde vært delaktig i mordforsøk.

Hun sa også at forlaget ikke ville gi ut boka fordi Joschka Fischer hadde så stor makt.

Hun mente det var betenkelig at så mange personer som i dag har makt i Tyskland også var med i protestbevegelsen på 70- tallet. (Dette kan minne om noe av debatten som også har vært oppe her i Norge når det gjelder 68-ernes manglende oppgjør med sin AKP fortid, men i motsetning til Norge var protestaksjonene i Tyskland ofte svært voldelige)

Bettine Röhl påstod også at hennes kritikk mot 68-erne *ikke* hadde noe med hennes egen fortid å gjøre.

Det ble ikke noe mål for meg, som enslig utenlandsk journalist, å etterforske et mordforsøk som ikke engang tysk politi har oppklart. Derimot ønsket jeg å sjekke Bettina Röhl's troverdighet .

Et annet problem var at Bettina Röhl ikke ønsket at jeg skulle å gå for mye inn på hennes fortid, samtidig som det jo nettopp var fortiden som ble brukt mot henne når det gjaldt hennes kritikk av 68- erne. Vi brukte mye tid på å diskutere dette.

Videre likte hun dårlig at jeg skulle intervju andre som ikke hadde samme oppfatning av saken som henne. For meg var det helt avgjørende for dokumentaren at flere stemmer slapp til, nettopp for å vise hvor lite svart-hvitt denne historien kan framstilles.

I november 2002 reiser jeg til Hamburg for å intervju Bettina Röhl. Da har jeg også, etter mye mailing og telefoner, gjort en avtale med historiker Wolfgang Kraushaar og Stefan Aust, sjefsredaktør i "Der Spiegel".

Spesielle erfaringer:

Å lage dokumentaren "Min mor var terrorist" var en spennende og lærerik oppgave.

Dokumentaren ble ikke ferdig før februar 2002 fordi jeg fra starten til endelig slutt var avhengig av å drive aktiv kildekritikk. Jeg ønsket ikke, som jeg har nevnt, og gjøre verken Bettina Röhl, tyske medier, eller nåtidens tyske politikere til syndebukker eller ofre. Det ville vær en forenkling av saken. Saken inneholder mange faktaopplysninger både historiske (Baader Meinhof) og fra vår tid som jeg brukte lang tid på å dobbeltsjekke. Særlig ble dette viktig fordi mange personlige motiver kunne spille inn i forhold til fakta.

Bettina Röhl hadde sine motiver og det må vel sies at Stefan Aust ikke uten videre ønsket å fortelle om at han faktisk hadde demonstrert sammen med Ulrike Meinhof.

Det var også en spesiell opplevelse at historiker Wolfgang Kraushaar ikke ville snakke i radioen. Hans leilighet og kontor var blitt ransaket ikke så lenge før jeg var der og mye materiale var blitt beslaglagt . Dette var materiale som nettopp handlet om protestbevegelsen fra 70-tallet. Jeg mener dette viser at denne saken er betent også i dagens Tyskland. Han mente selv at beslagleggelsen hadde med etterforskningen av den gjenopptatte saken når det gjaldt mordforsøket mot politimannen i 1976. Hans begrunnelse for ikke å stille opp på radioen var at han var redd for at kildene hans skulle miste tillit til han hvis han snakket med journalister. Dette på tross av at jeg skulle lage et program for norske lyttere! Han er en anerkjent historiker og jeg så på han som en svært troverdig kilde. Jeg fikk han også anbefalt av andre journalister og han ble en viktig faglig støtte.

Det var også interessant å oppdage hvor mange av makthaverne i dagens Tyskland som faktisk har hatt nære forbindelser med bl.a Ulrike Meinhof. Dette blir ikke mye omtalt i tyske medier.

Joscka Fischer har også en voldelig fortid, noe han også har innrømmet, uten at det på noen måte tilsier at han har vært med på mordforsøk. Men han er faktisk forfatter ved det samme forlaget som nå er i konflikt med Bettina Röhl, noe som heller ikke tyske medier er opptatt av.

I hvert fall har ikke jeg funnet stoff som problematiserer dette.

Jeg fant heller ikke mye stoff som omhandlet den gjenopptatte saken når det gjaldt mordforsøket mot politimannen i 1976 (I Tyskland blir ikke saker som omhandler mord foreldet. Dette fordi man ikke ville at mordsaker fra nazismen skulle kunne foreldes).

Det var en seier for meg å få intervjuet Bettina Röhl. Hun mener, som jeg har beskrevet, at pressen har fordømt henne og er derfor svært avvisende til å la seg intervju.

Jeg mener også at det ikke er mange tyske eller norske journalister som har tatt i dette temaet på denne måten. Rett og slett fordi det både er en betent sak i Tyskland og også en svært sammensatt historie.

I det hele tatt ble denne saken mer og mer sammensatt jo mer jeg gravde, noe jeg håper dokumentaren viser. Jeg håper den kan gi norske lyttere et innblikk både i vår historie, vår nåtid, men også et innblikk i hvordan et barn av en terrorist lever videre med rollen som "terroristdatter".

Vennlig hilsen

Birgitte Gjestvang

PS.

For tiden har jeg permisjon fra NRK for å jobbe som konsulent i Rådet for psykisk helse. Mine permer og arkiver ligger derfor i pappkasser på et lager i NRK. Jeg håper likevel denne rapporten gir utfyllende informasjon.

Skulle dere ønske flere detaljer er det bare å ta kontakt.

Dokumentaren er sendt per post.